

Gejza M. Timčák
SPJ Košice a SAJ Bratislava

Religiozita a spiritualita v osobnom rozvoji

Etické úvahy

Slovenská asociácia jogy

Bratislava / Košice
2019

Autor: © G.M. Timčák 2004//2019

1. vydanie 2004
2. Čiastkový text 2019

Tento materiál je autorské dielo chránené Autorským Zákonom SR a súvisiacimi zákonmi.

Všetky práva vyhradené.

Okrem zákonom povolených prípadov, žiadna časť tohoto materiálu nesmie byť reprodukováná a šírená akoukoľvek formou a prostriedkami bez predošlého písomného súhlasu autorov. Súhlas však autori radi poskytnú na písomné požiadanie.

Religiozita a spiritualita v osobnom rozvoji

G.M. Timčák (časť skript o rozvoji osobnosti inštruktora jogy)

Osobnosť má fyzické, psychické aj duševné dimenzie. Rola spirituality z rozvoji osobnosti bola v histórii hodnotená rôzne – od „Náboženstvo – ópium ľudu“¹, cez indiferenciu po „Ja som cesta...“². Psychológia v počiatkoch neuznávala potrebu spirituality. Postupne ale po stopách C.G. Junga a ďalších žiakov S. Freuda (napr. W. Reicha), koncom 70-ich rokov minulého storočia sa objavila humanistická a potom transpersonálna psychológia. Tým sa objavili na palete psychologických škôl aj smery, ktoré spiritualitu považujú za nanajvyššiu dôležitú súčasť rozvoja osobnosti. Dnes je už dokázané, že správne robená relaxácia aj meditácia má nanajvyššiu pozitívny vplyv na psychiku a na integráciu osobnosti.

Tu je ešte potrebné popísať rozdiel medzi religiozitou a spiritualitou. Náboženstvo je *sociálne zakotvený*³ vzťah človeka k numinóznej⁴ transcencii. Spiritualita je vrodená schopnosť človeka kráčať cestou spirituálneho rozvoja založenou na univerzálne platných princípoch duchovného života (Dojčár 2001).

Znamená to, že človek má možnosť duchovne sa rozvíjať buď v rámci niektorej z existujúcich náboženstiev, alebo za využitia univerzálne platných princípoch duchovného života. Tak isto to znamená, že každý človek má pre to tak vhodný „hardware“ ako aj „software“. Neuropsychológ M. Persinger v 90-ich rokoch zistil že v temporálnom laloku mozgu je oblasť, ktorú keď stimuluje transkraniálnym magnetickým simulátorom, osoby majú transcendentné skúsenosti. Danú oblasť nazval „God spot“⁵ (Zohar, Marshall 2000). Zdá sa, že okrem pomalých (alfa a theta) frekvencií človek potrebuje 40Hz EEG signály k tomu, aby sa mu sprístupnili transcendentálne zážitky. Vplyv meditácie na kvalitu života skúmal aj Hiroi (1974), ktorý zistil, že meditácia umožňuje zachovanie si vnútorného pokoja aj pri silne rušivých vplyvoch. Goleman (2003) ukázal, že meditácie zvyšujú nielen kvalitu života, ale aj schopnosť uvoľniť sa z deštruktívnych emócií. Newberg (2002) dokumentoval, že meditácia aj hlboká modlitba⁶ nielenže prinášajú numinózne skúsenosti, ale vplývajú regeneračne na celý organizmus. Duchovné skúsenosti majú silný integrujúci vplyv na osobnosť človeka. Duševná inteligencia je takto jedným z dôležitých prvkov rozvoja osobnosti.

Zohar a Marshall definovali pojem spirituálnej inteligencie (SQ), kde rozvinuté SQ asociovali s nasledujúcimi charakteristikami:

1. Pružnosť
2. Silné (bytostné) uvedomovanie si seba
3. Schopnosť čeliť utrpeniu a schopnosť utrpenie zužitkovať pre svoj rozvoj
4. Schopnosť čeliť bolesti a schopnosť bolesť prekonať
5. Schopnosť byť inšpirovaný hodnotami
6. Cit, ktorý nám bráni úmyselne/zbytočne škodiť druhým
7. Holistické myslenie
8. Sklon ku kladeniu podstatných otázok (prečo; čo by bolo ak...) a nachádzanie základných odpovedí

---

¹ V.I. Lenin

² Nový zákon; Ján, 14, 6.

³ Znamená to, že sa jedná o zakotvenie, ktoré má sociálne dimenzie a štruktúru.

⁴ Numen (lat.) = Boh, duch; výraz zavedený R. Ottom. Numinozita je transcendentná skúsenosť, ktorá sa dá popísať iba v symboloch („mysterium tremendum“). Pozri aj Popper (2001) a Encyclopaedia Britannica 2000

⁵ „Boží interface“

⁶ Jeho výskumy ukázali, že výsledok nie je závislý na type náboženstva, ktorý daná osoba pestuje.

9. Schopnosť byť nezávislým od konvencií.

Jednou z rozšírených metód holistického rozvoja človeka je joga. Je to metóda, ktorá integruje tréning fyzických aj duševných zložiek človeka. Jej cieľom je integrovaná osobnosť.

Kvalita života

Kvalita života má 2 aspekty – objektívny a subjektívny. Obyčajne sa pod kvalitou života rozumie naplnenie Maslowom definovaných ľudských potrieb. Stáva sa ale, že kariérovú a finančne úspešnú ľuďa sú nespokojní a nezriedka nešťastní. Naopak, medzinárodná agentúra skúmajúca psychické rozpoloženie ľudí na celom svete zistila, že v r. 2003 najšťastnejšie/spokojnejšie sa cítili Nigérijčania. Nigérijčania, ktorí žijú v hospodársky aj politicky naozaj veľmi obtiažnych podmienkach. Dávnejšie viedli Filipínci, kde ľudia žijú tiež vo veľmi chudobných pomeroch.

Vyplýva z toho, že príjem alebo sociálna pozícia nie sú kľúčovými faktormi šťastného života. Najviac psychologických problémov mávajú práve veľmi úspešní ľudia (manažéri, podnikatelia, politici, herci, hviezdy, športovci). Druhá skupina s veľkým počtom problémov je tá, kde v spoločnosti alebo v rodine sa traduje, že každý problém za nás vyrieši niekto iný (štát, lekár, rodič, manžel/manželka, kolegovia atď.) a ktorá nie je tréňovaná v prijímaní problémov ako výziev.

Podobne, výskumy WHO ukázali, že najviac chorôb majú spoločnosti, ktoré sú civilizované a relatívne blahobytné. Najmenej chorôb majú národy a spoločnosti, ktoré žijú jednoduchým („prírodným“) spôsobom. Zvýšenou mierou to platí pre choroby civilizačné.

Kľúč ku kvalite života je v hodnotovom rebríku, prístupe k životu, v tom ako situácie, udalosti, vzťahy precitujeme, hodnotíme a spracovávame. Kľúč k hodnoteniu obyčajne berieme od rodičov alebo užšej rodiny. Spôsob spracovávania záleží do veľkej miery na type osobnosti a na tréňovanosti v rozvoji osobnosti.

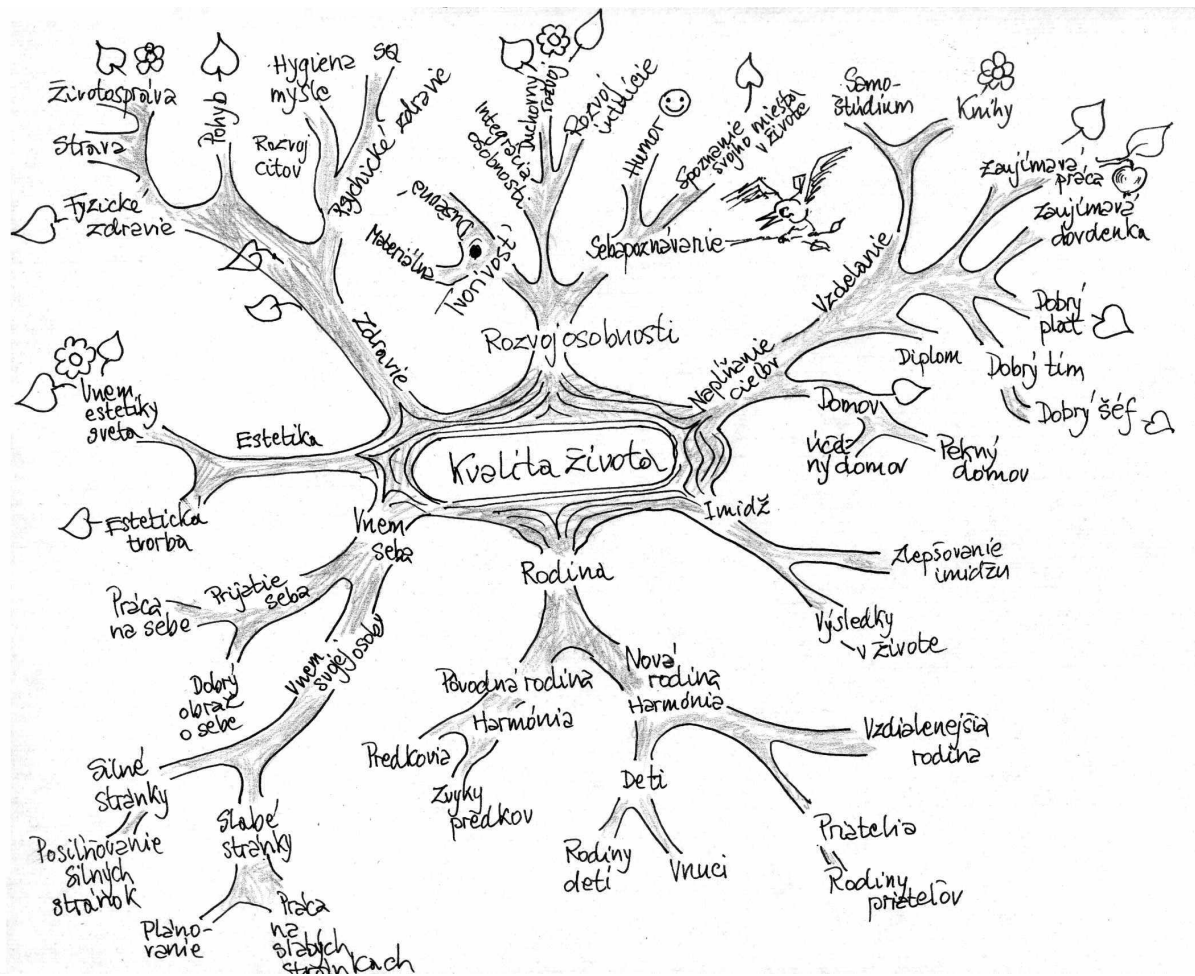
K tomu, aby sme vedeli žiť kvalitný a šťastný život potrebujeme mať silný fyzický aj psychický imúnny systém. Psychický imúnny systém môžeme modelovať týmito zložkami:

- Dobrý obraz o sebe
- Schopnosť rozlíšiť podstatné od nepodstatného
- Schopnosť zabúdať (na traumatické spomienky)
- Schopnosť pýtať sa otázky
- Schopnosť spracovávať udalosti (+ nachádzanie pozitív)
- Humor
- Prežívanie prítomnosti
- Konštruktívne emócie a správne užívanie negatívnych emócií
- Dostatok psychickej energie
- Vnímanie (empátia) pozadia informácií
- Neprijímanie negatívnych psychických sugescií
- Hygiena psychiky.

K tomu je dobré pridať dostatok pohybu a cvičenia. Príklad mapy mysle uvedený na obr. 9.b. má tému „Čo je pre mňa kvalita života“. Vytvorte si svoju mapu mysle a spracujte stratégiu na zvýšenie kvality svojho života. Nikto to za vás neurobí (☺).

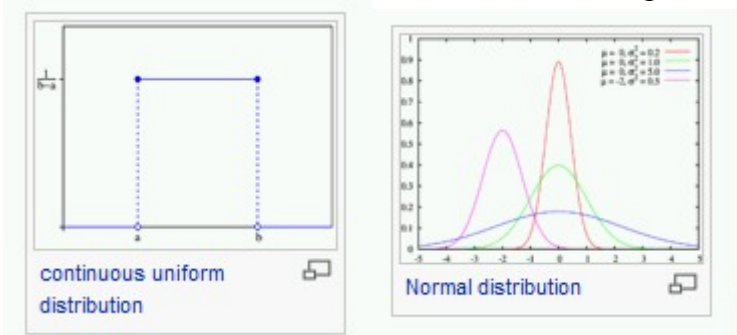
Aktivita 3: Urobte si svoju mapu mysle na tému kvalita života a porovnajte si svoje chápanie kvality života s mapou mysle kolegov. Vyhodnoťte rozdiely a ich dopad na váš ďalší život.

Obr.9.b. Mapa mysle na tému „Kvalita života“

1.3.1. Chudoba, bohatstvo a osobnosť

Chudoba je stav, ktorý ľudstvo odprevdáva odpradávná. Väčšina kultúr k nej má ambivalentný postoj. V každej kultúre ale boli vrstvy či skupiny, u ktorých sa chudoba považovala za jav normálny. V niektorých spoločnostiach bola chudoba hanbou, v iných chudoba nemala negatívnu konotáciu.

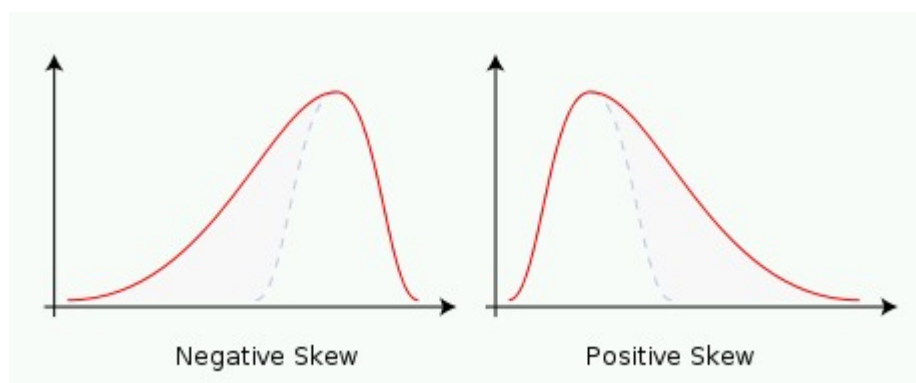

Obr.10a Vľavo je rovnomerné náhodné rozdelenie. Ak na osi X pravdepodobnosť istej majetnosti a na osi Y počet ľudí o danej majetnosti, potom každý by mal mať približne rovnakú hmotnú zabezpečenosť. Tento model sa adaptoval v komunitách ako esenci, v

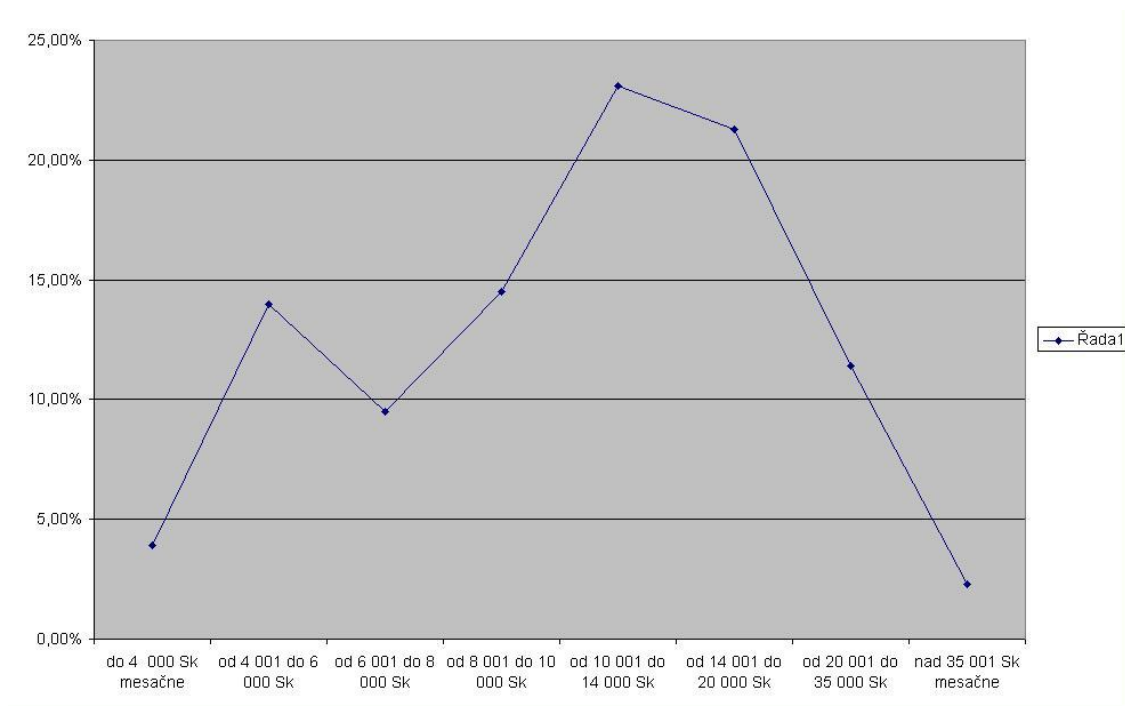
kibutzoch resp. v komunizme. Tento model zatiaľ po čase vždy revertoval na distribúciu podobnú normálnej. Dnes je zachovaný iba v niektorých kmeňových spoločnostiach. Vpravo je normálne rozdelenie. Miera jeho špičatosti hovorí o množstve ľudí s majetnosťou blízkej modusu (a priemeru). Miesto modusu ukazuje priemernú úroveň hmotnej zabezpečenia obyvateľstva. Ploché distribúcie ukazujú veľký rozptyl hmotnej zabezpečenia (väčší obecný blahobyť). Rôznosť polohy modusov charakterizuje rôznu úroveň hmotného zabezpečenia spoločnosti.

Ludia – akonáhle je to možné – majú tendenciu fungovať ako atraktory hmotných statkov (obr.10a). Podľa typu osobnosti a miery spoznania miestnych, regionálnych či globálnych ekonomických zákonitostí a možností koncentrujú na seba väčšie či menšie bohatstvo. Osobnostné vlastnosti (napr. obľuba hazardných hier, neschopnosť manažovať krízy atď.) ako aj vonkajšie vplyvy (napr. súdne spory, krízy, vojny, zmeny režimu) však môžu spôsobiť preskupenie vlastníctva a človek predtým majetný sa môže stať nemajetným. To však neznamená, že pôvodná tendencia na koncentrovanie majetku ustúpila, iba to, že nemá možnosť sa uplatniť. Z toho – a z historických skúseností - vyplýva, že pravdepodobnosť uskutočnenia princípu „každý podľa svojich schopností a každému podľa jeho potrieb“ je veľmi malá vo väčších spoločnostiach, napriek svojej idylickosti. Dobré študovateľným fenoménom sú židovské kibutz. Keď sa zakladali, členovia sa zriekli osobného vlastníctva, ktoré bolo ich vkladom do spoločného majetku. Každý mal právo a povinnosť pracovať. Každému patrila rovnaká starostlivosť, každý dostal to, čo nutne k životu potreboval. Tento systém bol spočiatku silne finančne dotovaný štátom. Neskôr dotácie klesli a kibutz sa museli učiť diferencovanému prístupu k majetku. Manažéri začali dostávať väčší príjem. Kibutz sa začali chovať trhovo. Dnes je obyčajne príjem členov silne diferencovaný.

V starých civilizáciach ako napr. v Indii bola chudoba napr. rozdelená podľa kladne asymetrickej quasi-normálnej závislosti (obr.10b). Kasty delili ľudí na šúdrov (obslužné kasty), vaišjov (obchodníci, podnikatelia), kšátrijov (ozbrojené zložky) a bráhmínov (kňazi, filozofi). U šúdrov aj bráhmínov sa chudoba pokladala za obvyklý jav. U obchodníkov a vojakov naopak bohatstvo bolo bežným. Čo do početnosti prevažovali šúdrovia.

Obr.10b Ak na ose X je hmotné zabezpečenie, a na osi Y počet osôb, potom v chudobných štátoch distribúcia je pozitívne asymetrická, v bohatých štátoch zas negatívne asymetrická. Takáto distribúcia niekedy sa modeluje pomocou Poissonovskej distribúcie. Modus ukazuje ktorá miera hmotného zabezpečenia je najčastejšia.

Obr.10c. Príjmy obyvateľstva SR v r. 1999 (Augustín 2002)

Chudoba je známy fenomén aj na Slovensku, ba čo viac, je stále viac chudobných a marginalizovaných ľudí a domácností. Obr.10c,d ukazuje, že obyvatelia SR sa oproti r. 1999 stali chudobnejšími. Chudoba teda sa stala aktuálnym problémom obyvateľov a uvedené dáta sú alarmujúce. Modus distribúcie sa posunul od oblasti 10000-14000 Sk (303-424 €) do oblasti 7000-9000 Sk (212-273€). Neskôr tieto štatistiky boli nahradené inými, ale nominálne zvyšovanie príjmov bez tabuliek kúpyschopnosti a rastu cien sú ťažko interpretovateľné.

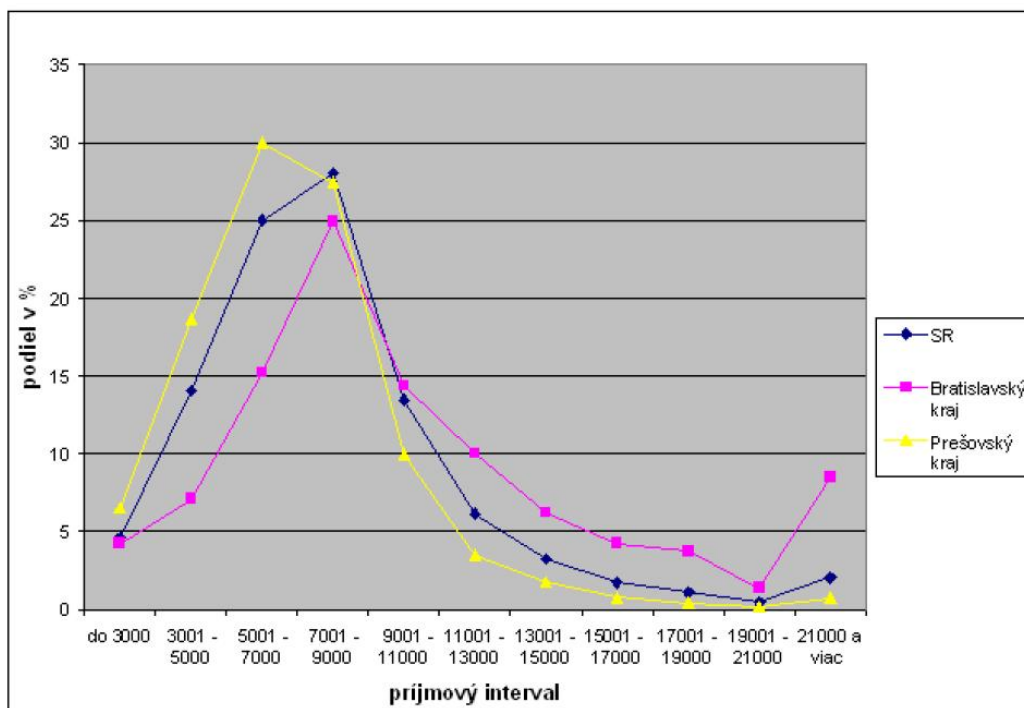
Typy chudoby.

Dnes sa človek stáva chudobným:

1. keď vplyvom neočakávaných udalostí ustáva zdroj príjmu (nezamestnanosť, súdne spory, prírodné katastrofy, hospodárske krízy – pozri napr. Prílohu 1);
2. keď pochádza z chudobnej rodiny, ktorá nemá možnosť zvýšiť svoj príjem,
3. keď patrí do znevýhodnených skupín (imigranti, bezdomovci či Rómovia), ktorí sa nevedia resp. nechcú adaptovať na očakávaná spoločnosti.

Štvrtá skupina – dobrovoľne chudobní ľudia tu tvoria menšinu: sú to členovia náboženských reholí či niektorých siekt (kde osobný majetok sa vloží do kolektívneho bez možnosti neskoršieho výberu) a bezdomovci či žobráci, ktorí sú v tomto stave spokojní.

Rozdelenie domácností podľa mesačného disponibilného príjmu na osobu vo vybraných krajoch (EU SILC 2006)

Obr.10d. Prijmy obyvateľstva SR v r. 2006 (Slovenský štatistický úrad)

Chudobu dávnejšie rozdeľovali na dedenú resp. nedobrovoľne získanú a dobrovoľne získanú (obr.10.g-h). Dedená chudoba znamená, že vyrastáme v rodine, kde finančné zabezpečenie je

nízke. Nízke zabezpečenie môže byť viacgeneračné alebo málogeneračné. Dobrovoľne získaná chudoba často súvisela s povoláním. V Grécku filozofi a umelci mali byť chudobní, ináč sa nebrali za skutočných profesionálov. Chudoba získaná mala aj nedobrovoľnú podobu. Tu patrili napríklad zchudobnelí roľníci, malovýrobcovia, zchudobnelá drobná šľachta, neskôr zchudobnelí podnikatelia a mešťania a v nedávnej dobe ľudia dlhodobo nezamestnaní (obr.10e).

Obr.10e. Boj chudobných a zchudobnelých o chlieb v Pakistane (BBC)

V oblasti náboženstva a spirituality vôbec, mnísi, jogíni, ako aj katolícki či iní ortodoxní mnísi mali sľub chudoby. Je tomu tak preto, lebo podľa ich modelu chudoba dáva aj slobodu a nezávislosť. Pod istým minimom ale chudoba znemožňuje prežitie, ak len spoločnosť nie je vychovaná k charite. V niektorých štátoch (napr. Thajsko, Burma (Miyamar), Tchaj-wan, India) obyvateľstvo je voči chudobným, najmä k mníchom, štedré (obr.10f).

Ľudové rozprávky u nás uchovali aj pozitíva chudoby. Chudobný bol často chytrejší ako bohatý a nakoniec to bol ten chudobný, ktorý obstál lepšie v skúškach života. Čiže chudoba mala aj motivujúcu stránku.

V Európe chudoba bola v ortodoxných náboženských kruhoch uznávaným stavom. V princípe klérus aj mnísi mali žiť chudobne. Niektoré rády (napr. karmelitáni či františkáni) tak aj žili. Chudobný človek bol potrebnou súčasťou spoločnosti. Bol obyčajne najľahšie mobilizovateľný (napr. na vojenskú službu, alebo na presun do oblastí, kde bol nedostatok pracovných síl). U reformovaných kresťanov chudoba nemala vyššie uvedený status. Reformovaní neakceptovali všetky cnosti chudoby ani princíp mníšstva. Snáď aj preto v čase priemyselnej revolúcie v podnikateľskej oblasti vynikali viac členovia reformovanej cirkvi ako cirkvi katolíckej.

Industriálna spoločnosť začala problém chudoby riešiť „celoplošne“. Priemyselná výroba robila veci lacnejším, dostupnejším a zároveň zvyšovala zamestnanosť. Ľudia začali sťahovanie do miest za domnelým bohatstvom. V rozvojových krajinách to prebieha dodnes a produkuje to slumy. Chudoba sa stala stavom, ktorý sa dal meniť. Na zmenu boli obyčajne dva recepty – „poctivá práca“ v oblasti, ktorá zabezpečovala príjmy a oportunistický recept: špekulatívny zisk, šťastie, či kriminálne získané bohatstvo.

V socializme tiež prebiehal „boj proti chudobe“. Robilo sa to povinnou zamestnanosťou, kolektivizáciou a centrálnym rozdelením národného dôchodku. Napriek tomu chudobu sa nepodarilo odstrániť. Stále boli ľudia, ktorí prosperovali viac a tí, ktorí prosperovali menej. Prítomná kultúra naďalej sa snaží odstrániť chudobu, ale už vie, že chudoba nie je len objektívny, ale aj subjektívny stav. Vzdelanie sa stalo symbolom zamestnateľnosti, ale pri vysokej nezamestnanosti aj vzdelaní môžu byť chudobní.

Obr. 10f. Budhistickí mnísi dostávajú vyžobranú stravu od obyvateľov (BBC)

Je zaujímavý aj osud pomoci chudobným. Veľa charitatívnych darov (peňažných aj nepeňažných) sa môže stratiť v charite samotnej⁷, cestou na miesto určenia, či pri rozdeľovaní. V poslednej dobe sa objavili aj „charity“, ktoré kryjú fundamentalistické ozbrojené aktivity (napr. Markaz-ud-Dawa-wal-Irshad,

zastrešujúca Lashkar-e-Taiba, pakistanskú militantnú organizáciu, BBC 2008). Podobne sa zistilo, že aj keď sa pomoc dostane k adresátom, vyvoláva to u nich pasívnu závislosť na pomoci a neučí ich proaktívnemu prístupu. Preto treba vítať iniciatívy, ktoré pomoc podmieňujú nejakou aktivitou tých, ktorí sa o pomoc uchádzajú. V post-komunistických štátoch je to silnejúca vôľa podmieňovať finančnú či inú pomoc dlhodobo nezamestnaným alebo Rómom zmenou niektorých ich zvykov a napr. verejnoprospešnou prácou. Tieto typy pomoci sa dobre ujali napr. v Mexiku (Rosenberg, 2008). Chudobní, ktorí nevedia (a nechcú) dávať deti do školy, dostávajú podporu ak deti do školy posielajú a nemajú absencie. Ak pošlú manželku na školenie v manažmente financií, hygiene, varení atď. dostanú podporu. Ináč nie. Skúsenosti sú také, že ak sa prelomí odpor voči zmene spôsobu života (dedená chudoba), rodina sa dostane na vyššiu hmotnú aj vzdelanostnú úroveň. Tým sa zlomí puto dedičnej chudoby. Vyštudované deti zas majú lepšiu perspektívu zamestnať sa.

⁷ Znamená to, že je potrebné overiť si spoľahlivosť zvolenej charity alebo formy charitatívnej aktivity.

Imidž chudoby

*Túžme po tom, čo máme a potom budeme mať všetko po čom túžime.
(Evagrios Ponticos; IV.st.)*

S nástupom modelu demokracie sa spoločnosť snažila zmierniť chudobu a sprístupniť bohatstvo väčšiemu počtu ľudí. Neskôr, v zrkadle mas-médií chudoba sa stala spoločensky neakceptovaným stavom. Mediálne výtvyry idealizujú stav bohatstva a ukazujú väčšinou život bohatých ako ideál. Sú v podstate 3 životné spôsoby v médiách: neželaná chudoba, ktorá sa tragicky nemení; boj o bohatstvo (úloha politiky, armády, polície, kriminality); relatívna prosperita („priemerná životná úroveň“) a bohatstvo („šťastný stav“). V obvyklých mediálnych výtvyroch každý chce byť bohatý a/alebo vplyvný. Médiá idealizujú stav bohatosti a moci. Pritom dnes žiadna spoločnosť nevie pre každého zabezpečiť bohatstvo.

Ak sociálne prostredie ktoré formuje človeka v mladom veku je málo tolerantné voči chudobe, jedinec môže získať komplexy, ktoré môžu viesť aj k sebadeštrukčným impulzom. Takýto bol aj v r. 2008 medializovaný prípad chlapčeka, ktorému sa v škole vysmievali pre jeho chudobu. Nakoľko nenachádzal vhodný model odozvy, chcel spáchať sebevraždu. Keď médiá privolali na prípad pozornosť, verejnosť mu prejavila sympatie aj veľkým množstvom darov. Mediálne nepodchyteným prípadom ale tento prejav podpory nie je prístupný. Niektoré mimovládne organizácie sa snažia pomáhať chudobným na systematickej báze. O sociálnu sieť, ktorá zachytáva prípady kritickej chudoby a pomáha jej prežiť a rozvíjať sa, by sa mal starať moderný štát. V prípadoch krajín, ktoré predtým patrili do RVHP, tieto siete dnes žiaľ nie sú funkčné a chudoba sa rozširuje. Finančné krízy ako napr. tá z r. 2008 tieto procesy rozširuje aj na krajiny s dobre fungujúcim systémom sociálnej siete.

Má chudoba aj pozitívne stránky?

Záleží to na hodnotovom systéme ľudí. Ak je spoločensky akceptovateľné byť chudobným, potom chudoba môže podnecovať tvorivosť a uľahčovať uvedomenie si nehmotných hodnôt. Aj dnes napr. v Indii, Pakistane, Afganistane ai., niektoré povolania sú finančne neatraktívne a napriek tomu existujú. Takto niektoré remeslá – napr. výroba kobercov, hudobných nástrojov ai. sú hmotne nevýhodné, lebo tradične sa výrobky predávajú sprostredkovateľom, ktorí platia málo a zisk si nechávajú pre seba. Spoločensky však je táto výroba dobre akceptovateľná.

V oblasti religióznej a spirituálnej sú hmotné statky často vnímané ako prekážka, ktorá odvádza pozornosť od skutočného cieľa života – spoznanie konečnej Pravdy (nazývanej rôzne: Boh⁸, Absolutno, Vedomie, atď.). Ak človek musí zveľaďovať hmotné statky, stratí z dohľadu zveľaďovanie duševnej dokonalosti. Aj zabezpečenie rodiny prináša starosti, ktoré odvádzajú pozornosť od intenzívneho duchovného života. Preto rehoľníci majú zakázané zakladanie rodín. Spiritualita učí prijať životné situácie, ktoré sám človek nevie riešiť. Pomáha to spoľahnúť sa buď na komunitu, v ktorej žije, alebo na Stvoriteľa ako abstraktného „správcu“ sveta.

Ako to už bolo vyššie spomenuté, globálne prieskumy ukázali, subjektívny pocit šťastia je častejší v chudobnom prostredí ako v prostredí bohatšom. Podobne psychická stabilita je častejšia u chudobných⁹ ako u bohatých.

---

⁸ Sv. Maximus Zpovedník dáva zaujímavú definíciu Boha: *“Boh je jeden, nemá pôvod, nie je pochopiteľný, má celú a úplnú potenciálnosť bytia a to bez toho, aby bolo možné hovoriť o kategóriách kedy a kde, ktorý je pre každého neprístupný a pre každého tvora nepoznateľný cez akýkoľvek prirodzený obraz“* (*God is one, unoriginate, incomprehensible, possessing completely the total potentiality of being, altogether excluding notions of when and how, inaccessible to all, and not to be known through natural image by any creature*)

⁹ Avšak tu hovoríme o chudobe, ktorá neohrozuje prežitie jednotlivca.

Vplyv chudoby na osobnosť

Chudobní samotní mali a majú k chudobe rôzny prístup. Jedni sa k nemu stavali ako k danému a nemennému stavu, iní sa snažili z nej vyjsť. Ľudové rozprávky sú plné historiek o cestách vykonaných za účelom získania bohatstva. V spiritualite poznáme „cestu hrdinu“, ktorý sa vydá na cestu za duchovným bohatstvom. Svoj cieľ dosahuje až po prekonaní veľkých a dramatických prekážok.

V prípade akým sú sudánske deti – vojaci, nútená chudoba spriahnutá s nútenou účasťou na násilí (obr.10e) spôsobuje ťažkú deformáciu osobnosti, ktorá ich poznačí možno na celý život. Chudoba v láskyplnom prostredí (obr.10e vpravo) bolí, ale nemusí deformovať.

Chudoba dobrovoľná môže mať veľmi veľký vplyv na rozvoj osobnosti. Pozitívny vplyv môžeme vidieť najmä v rámci mníšskych komunít. Pobyť v rámci niektorých sektárskych komunít, kde odovzdanie majetku sekte a práca zdarma pre sektu sú povinné, máva skôr deformujúci vplyv na osobnosť¹⁰.

Chudoba teda môže mať na rozvoj osobnosti kladný vplyv, za predpokladu, že prostredie je kultúrne bohaté a dá jedincovi mentálnu zručnosť nachádzať riešenia potrebné pre prežitie a humánny rozvoj. V prípade pasívnych spoločenstiev je chudoba nemotivujúca.

Motivácia vysporiadať sa s chudobou vyplýva aj z hodnotového systému a z kultúrnych hodnôt spoločnosti. Jedinci z chudobnejšieho rodinného prostredia sú ale často intelektuálne aktívnejší ako jedinci z viacgeneračne bohatého prostredia, kde hmotná zabezpečenosť môže zužovať motivovanosť k rozvoju.

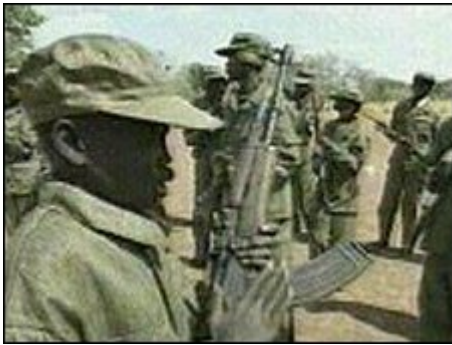
Naša spoločnosť k chudobe má ambivalentný až negatívny postoj. Ak sa niekto dostane na okraj spoločnosti (napr. stratí existenčné prostriedky a uviazne ako bezdomovec), len pomerne málo organizácií mu vie pomôcť opäť nájsť svoje miesto v spoločnosti. Veľa bezdomovcov stratí motiváciu vrátiť sa do „normálnej“ spoločnosti. Je to teda silná záťaž na osobnosť a zatiaľ je pravdepodobnosť pozitívneho vplyvu na osobnosť malá.

Príklady osobností minulých aj prítomných dejín, ktoré sa z chudoby dostali k majetnosti ukazujú možnosť zvratu. Ale ako sa jeden miliónár v ČR vyjadril, bohatstvo naháňal preto, lebo predpokladal, že mu prinesie šťastie. Dnes už vie, že bohatstvo šťastie nedáva. Šťastie je subjektívny stav, ktorý je do veľkej miery nezávislý na stave hmotného zabezpečenia.

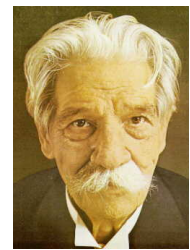
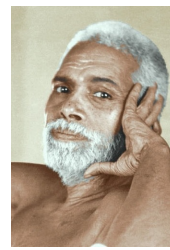
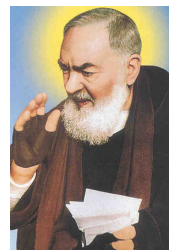
Máme takto aj opačné príklady, kde majetní sa svojho majetku vzdali a našli šťastie v chudobe. Zaujímavým príkladom bol Albert Schweitzer, ktorý odišiel do Lambarene (Afrika) a začal pomáhať Afričanom najmä prostredníctvom nemocnice, ktorú postavil. Na lieky si zarábala koncertmi. V tomto živote služby chudobným našiel (spolu so svojou manželkou) šťastie (Obr.10h).

---

¹⁰ Niekedy môžeme mať pocit, že je ťažko odlíšiť mníšsku komunitu od sektárskej komunity. Najjednoduchším kritériom býva spätosť s niektorým, už dlhšie známym duchovným smerom, resp. konformnosť so známymi princípmi spirituality. Často iba dlhšia doba existencie ukáže správnosť či nesprávnosť ich smeru v praxi. V dnešnej dobe tlak médií na ľudí a teda aj mníchov je veľký. A tak aj u mníšskych komunít sa môžu objaviť snahy mať podiel na „radostiach“ laického života“ <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-18224511>

*Obr.10g. Nedobrovoľná
chudoba v Afrike
Nižšie vidíme Somálske
deti-vojakov (BBC)*

*Obr.10h. Príklady ľudí žijúcich dobrovoľne v chudobe: (zľava) Mahatma Gándhí, Padre Pio,
Rámána Maharshi, A. Schweitzer.*

Literatúra:

Augustín M. 2002: Alarmujúca situácia niektorých domácností, GfK Slovakia

Štát chudobným pomôcť nevie - Pravda_sk.mht 2008

<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=187>, 2007

Hanebná chudoba, Pravda 23.10.2008

<http://www.vivo.sk/photos/48372/Kei-sa-romovia-fotia>

http://news.bbc.co.uk/2/hi/south_asia/7794961.stm;

http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/pop_ups/08/in_pictures_year_in_pictures_2008/html/1.s
[tm](http://news.bbc.co.uk/2/shared/spl/hi/pop_ups/08/in_pictures_year_in_pictures_2008/html/1.s)

Rosenberg T. 2008: Tools that break shackles of poverty, International Herald Tribune, 20-21.12.2008,p.11-12.

<http://www.cas.sk/clanok/100273/modre-z-neba-sandorovci-zili-bez-elektriny.html>

<http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/7796507.stm>

<http://www.cas.sk/clanok/100273/modre-z-neba-sandorovci-zili-bez-elektriny.html>

I.3.2. Bohatstvo, moc, sláva a osobnosť

Motto: *Getting rich quick - and having much more money than you ever need - will look as pointless as taking bodybuilding too seriously, says Clive James BBC, 2009*

Bohatstvo, ako to už bolo spomenuté sa stalo túžbou miliónov ľudí napriek tomu, že reálne len veľmi málo z nich má šancu milióny vlastniť. Moc je druhou oblasťou, ktorá priťahuje pozornosť ľudí – niektorých preto, lebo moc im umožňuje zrealizovať ich zábery, iných jednoducho pre „slasť pocitu moci“. Sláva je obyčajne najkratšia z tejto trojice a získava sa najrôznejším spôsobom – neobyčajným skutkom či výkonom v istej fyzickej či mentálnej oblasti (šport, spev, herectvo, veda, technika, politika) ai.

Bohatstvo sa dá získať dedením, darom, podnikaním, umením, politikou, špekuláciou (reálnou, virtuálnou), vojenskou či kriminálnou aktivitou. Dolný hraničný stav bohatstva sa rôzni podľa miestnych, regionálnych či globálnych podmienok. Horný sa dnes meria pomocou „Forbesovho zoznamu najbohatších ľudí“. Pri získavaní bohatstva vlastnými aktivitami je často potrebné obrátiť sa chrbtom k etike.

Keď človeku nestačí hospodárska moc, obyčajne siahne po politickej moci. Príklad takéhoto prístupu môžeme vidieť napr. u Ruského oligarchu Chodorovského. Tomu ale jeho politické ambície spôsobili problémy, a v prítomnosti je vo väzení. Niekedy cesta vedie od politickej moci k moci hospodárskej.

Bohatstvo ako samojediný cieľ nie je veľmi zmysluplné. Ako jeden komentátor BBC (Clive James) to povedal – je to ako kulturistika (obr.10.i). Získanú svalovú hmotu kulturista/tka má iba na ukazovanie, nemá pre praktický život veľa úžitku. Aj Bill Gates, ktorý bol dlhé roky najbohatším človekom sveta po čase zistil, že mať peniaze a byť bohatým po čase unaví a objavuje potrebu hľadať zmysluplné spôsoby použitia získaných miliónov. Začal robiť filantropické aktivity, ktorým sa v prítomnosti hlavne venuje¹¹.

Obr.10.i. Kulturisti ako „výstavný exponát“ – jediná oblasť aplikácie ťažko nadobudnutého svalového korzetu (BBC).

U mediálnych osobností ako speváci či herci vplyv slávy a bohatstva na osobnosť sa rôzni. Častým zjavom je samolúbosť, emočná a psychická nestálosť. U spevákov ako Michael Jackson vidíme rad chorobných prejavov (mimo iných viazanosť na svoj vzhľad udržiavaný operatívne až kým v r. 2009 je už jeho zdravie

podlomené). U väčšiny sa objavujú problémy s alkoholom či drogami – obyčajne v snahe maximálne „vychutnať“ možnosti dané slávou a bohatstvom. Speváci a herci zvlášť neradi sa zmierujú s faktom starnutia (umenie starnúť je naozaj umenie, ktoré sa nedá hrať).

Ak nie je niekto vychovaný vo viacgeneračne bohatej rodine, opojenosť bohatstvom je obyčajne dobre viditeľná. Ale aj vo viacgeneračne bohatých rodinách môžeme vidieť zrelšie aj menej zrelé osobnosti¹². Podobne ako v prípade moci, opojenosť bohatstvom dáva pocit

¹¹ C. James k tomu poznamenáva: *How much money is too much? It's too much when you've already got all you could possibly need, and there's nothing to do with it any more except count it. There have been some encouraging signs that this elementary realisation has at last begun to dawn. Bill Gates saw the light early. Bill Gates, who invented the software which has just given me a picture of Donatella Versace after I pressed the wrong button - wait a second, I certainly don't want to see any more of that - Bill Gates got to the point where he started to look for useful ways of giving some of his money away.*

¹² V Britskej kráľovskej rodine, kde výchova je naozaj starostlivá, vieme napríklad, že Princ Philip či Charles sú nezriedka arogantní pri vyjadreniach na verejnosti.

nadradenosti druhým a často ústi v aroganciu. Pocit, že za peniaze sa dá všetko kúpiť deformuje. Ak žijeme v krajine, kde korumpovateľnosť je malá, nezriedka o chvíľu čelíme súdnym procesom v dôsledku našich „peňažne-orientovaných“ spôsobov vybavovania vecí¹³ (pozri aj obr.10j).

U ľudí, ktorí bohatstvo vyhrali povedzme na Lotte, sa osudy rôznia. Najväčšia časť však psychicky aj fyzicky na nečakané bohatstvo dopláca, ako to vidíme napr. v článku M. Lukáša (Pravda, 22.1.2009). Píše, že väčšina na nečakané bohatstvo doplatila a namiesto pohody im peniaze priniesli problémy, niekedy väzenie aj smrť.

Clive Jones na začiatku roku 2009, po finančných škandáloch a kríze v r. 2008 tvrdí: *I hereby predict that from now on, starting today, nobody will look good who gets rich quick. I can predict more than that, in fact. Even getting rich slowly is going to look silly, if getting rich is the only aim in mind.*

Uvidíme, či jeho predpoveď sa naplní, pretože väčšina ľudí veľmi skoro zabúda a ľudia pri vidine bohatstva zabúdajú na škody a súdne následky činnosti BMG Invest, Raja, či Madoffovských pyramidálnych štruktúr.

Obr.10.j. Billboard M. Dzurindu pred prepuknutím kauzy „Gorila“ (<http://www.kauzagorila.sk/>)

Sú ale aj príklady, keď bohatstvo obdarí človeka zrelého, ktorý užije svoje bohatstvo aj v prospech druhých. V Košiciach napr. p. Kustra, pri znárodnení (1948) svoje papiernictvo aj so všetkými skladovými zásobami rád odovzdal štátu, lebo bol presvedčený, že to tak bude prospešné ľuďom. Žiaľ, jeho predpoklad nebol naplnený. Vo svete je ale veľký počet bohatých ľudí, ktorí pomáhajú chudobnejším, alebo začínajúcim v profesii. Autor tohto materiálu mohol onedhy vo V. Británii robiť svoje PhD výskumy vďaka nadácii Stanleya Elmorea.

¹³ Jeden z Holandských majiteľov obchodného reťazca uháňal na svojom aute spolu so svojim mladým manažérom, ktorý išiel na BMW. Policajt ich zastavil pre prekročenie rýchlosti. Manažér argumentoval zasadnutím a náhlením, atď. Majiteľ iba poznamenával – „Ach, tí mladí horkokrvní vodiči...“ Mladý manažér dostal veľkú pokutu, majiteľa na jeho nevýraznom aute pustili bez pokuty, aj keď išiel rovnakou rýchlosťou ako jeho manažér.

Slovenská skutočná story: Majiteľ malej firmy uháňal 200 km/h na svojom Audi. Policajt ho zastavil. Pozerá papiere. Vy Ste pán Rauber? Áno. A to bývate naozaj na Rauberovej ulici? Áno. .... Ďakujem pán vodič. A mohol uháňať ďalej.

Ak by sme túto časť mali zhrnúť, bohatstvo, moc aj sláva sú pre ľudí veľkou výzvou. V prípade nezrelých osobností môže snaha o získanie bohatstva resp. bohatstvo samotné zruinovať ich život (a život mnohých ďalších). V prípade osobností zreých, bohatstvo môže pomôcť dobrým veciam, z ktorých majú úžitok aj druhí.

Zostáva ešte definovať čo je zrelá osobnosť. Zrelou osobnosťou nazývame osobnosť integrovanú, t.j. takú, ktorá má verný obraz o sebe, vie spracovávať vedomé aj podvedomé informácie poskytované myslou, vie eticky žiť, vhodne komunikovať, vie si vytýčiť správne ciele a nájsť vhodné cesty k ich naplneniu. Je to osobnosť emočne vyvážená, psychicky stabilná. Spoznáva, že jej - v istom slova zmysle výnimočná - pozícia nie je nato, aby sa cítila povýšene, ale nato, aby plnila náročnejšie sociálne či odborné funkcie.

Literatúra

http://spravy.pravda.sk/vyhrane-miliony-sex-drogy-a-smrt-d4c-/sk_domace.asp?c=A090119_194300_sk_domace_p29

http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/magazine/7808009.stm